

CAPITANS DE TOSSA A VENEÇUELA EN EL SEGLE XVIII

per JOAN AINAUD DE LASARTE
Director dels Museus d'Art de Barcelona

El tema d'aquesta aportació potser no encaixa amb altres matèries més habituals en els meus estudis, però penso que té una doble justificació. D'una banda, pel fet que entre les moltes coses que he d'agrair a Pau Vila hi ha la d'haver estat deixeble seu en les matèries de Geografia i d'Història d'Amèrica, de les quals donava, fa quaranta anys, un testimoni vivent i atractiu, ben propi del seu mestratge. De més a més, pel fet que la documentació que ara dono a conèixer pertany al fons d'arxius privats de Tossa —una vila tan unida als meus records— que vaig poder contribuir a salvar juntament amb el bon amic Marçal Casanovas.

No tinc temps ni espai per a esgotar el tema, però voldria que aquestes notes cridessin una vegada més l'atenció sobre l'interès dels epistolaris privats catalans del segle XVIII, interès històric, humà i fins i tot literari.

La seva aportació es centra, en la part corresponent a Veneçuela, de dos registres de correspondència de patrons de vaixells de Tossa. El més antic pertany a Bartomeu Mont i Rabassa, i l'altre, a Jaume Moré. Encara que els períodes evocats siguin molt propers, les situacions són molt diverses, i per això val la pena d'establir-ne una comparació.

Bartomeu Mont se'ns presenta en relació amb elements oficials d'una i altra banda de l'Atlàntic. Cap d'un nombrós grup familiar, arrelat a Tossa però amb projecció a Cuba, la correspondència pertany als pitjors moments de la guerra contra els anglesos amb motiu de l'anomenat Pacte de Família borbònic. El 25 de maig de 1778 marxava de l'Havana cap a Cartagena d'Índies per dur-hi el nou arquebisbe de Santa Fe i 36 persones del seu sèquit. Retornat a Cuba el 8 d'agost, en sortia a primers de novembre en direcció a Cadis, on arribà el 16 de gener de 1779. El 10 d'abril del mateix any era a Barcelona, on féu reparar i carenar la seva fragata, «Nuestra Señora de la Concepción». Entre el 25 d'agost i el 14 d'octubre féu un viatge fins a Cartagena, Màlaga, Sant Roc i Algesires, per compte de l'Estat, i dugué material de guerra a l'armada de Barceló, que assetjava Gibraltar.

El 26 de novembre de 1779, a Barcelona, signava un conveni per a dur a terme un viatge a Cumanà per compte dels directors de la «Reial Companyia

de Barcelona». Amb una tripulació de 30 homes, tots de Tossa —entre ells el seu fill Miquel—, sortí de Barcelona el 5 de gener de 1780, en un comboi de 26 (o 29) bastiments. Bartomeu Mont arribà amb la seva fragata a Cartagena al cap de sis dies, i des d'allí adreçà informes oficials al Comandant General del Principat de Catalunya, Comte de l'Assalt, i als directors de la Reial Companyia. El perill dels vaixells anglesos i el mal temps van retardar —via Almeria i Màlaga— l'arribada a Cadis, que no fou fins el 22 d'abril. Allí tot foren presses. El dia 25, en una llarga carta a la muller, el mateix Bartomeu Mont ho explica :

«Tossa. Paula Mont.

Cádiz y abril los 25 de 1780.

Caríssima esposa: èsta és per noticiar-te com dia 22 a la nit entràrem en est port ab tota felicitat, aont havem encontrat lo comboi llest i promtat per posar-se a la vela. De lo mateix que me temia som estat ferit. Ara són les 4 del matí, i los vaixells van sortint a força de espies i aiximateix tots tenim la ordre de fer lo mateix. Serem uns cent i cinquanta bastiments del comboi i diuen son dotsa vaixells de guerra i algunes fragates que nos han de acomboiar. Dit comboi està fent delligències per partir fora del port, i nosaltres i tots los demés que havem arribat ultimament estem descarregant lo que embarcàrem en Barcelona per èsta i procurant portar provisions a bordu. Confio quedar promte ab tot lo dia de vui, i si dit comboi surt en lo discurs del dia nosaltres, volent Déu, partirem entrada la nit. Lo temps és molt bo, però es contrari per partir del port, que és mestral, i per lo consegüent no crec que partim avui, i vulga Déu sia aixís, que si surtim temo que alguns hauran de quedar per no estar llestos, causa que los més són faltats de provisions i no se encontran dinés a ningún premi.

Jo hi encontrat lo menester, i valga'm haver tinguts amics.

Confio est viatge no serà tan llarc com nos consediravem (sic), per quant lo factor de la Companyia que ve de passatge ab nosaltres diu que luego de arribar a Cumunà (sic) nos despatxará, i tal vegada nosaltres mateixos nos portarem la notícia de haver regresat en èsta. Vulga lo Senyor sia aixís, i guardar-nos de totes desgràcies, lo que te previnc que encara que estigas molt de temps sens tenir carta mia, que per això no estigas desconsolada ni tampoc has de creurer ab les notícies que corriran, per que me considero que tan prest haurem partit, o dins poc temps, que alguns foresters com acostumen faran córrer veus que som presos o que havem encontrats inglesos etc. Tu no crèguias res, sols procuraràs ab tota la família i demés de nostra obligació de encomanar-nos a Déu, a nostra Patrona i demés Sants i Santes, pues ab son auxili anirem i retornarem ab felicitat.

Jo surto i vas molt content, que confio anirà tot bé.

Est correu he tinguda carta de mon germà Antoni, i me dóna notícia de la mia pacotilla, que ja la tenen en son poder, que m'en só molt alegrat, i també me diu que Batista (*l'altre germà resident a La Havana*) és anat a Veracruz ab altra pacotilla, i ab dita hi tinc esmerçats mil durus meus. Nostre Senyor ho pôrtia tot a salvament.

No responc a les cartes que he encontrades en èsta perquè no tinc temps, que ja se fa dia i me'n vull anar en terra per despatxar-me ab la major brevedat possible.

Digas al Patró Garau Llach i a son pare que no los puc respòndrer est correu, que prenguan èsta per pròpia, que, si no partim, los escriuré lo correu vinent.

Ab dites tes cartes me só moltíssim alegrat, amb companyia de Miquel (*el fill*), i junts retornam duplicades les expressions a les àvies, germans, germanes, amics, parents, veïns, com a Vicens, Anneta, Maria i demés de nostra obligació, i tu, ab companyia de la Pauleta, rebeu les expressions, carinyos i abraçades a medida de ta voluntat, interin que quedo pregant a Déu te consèrvia ab salut i te guarde molts anys.»

Degut segurament a les presses, només es registra una altra carta des de Cadis, de la mateixa data, adreçada a Pere Mayol, a Barcelona, de la qual extrec els següents passatges :

«Amigo: no he pogut fer ninguna delligència sobres lo que me recomana, causa que ni temps de oir una missa no he tingut desde que som en èsta. Aixís van les cosas quan són tallades de mala lluna. Después de tanta patxorra, una pressa fora de tota raó natural, sens

donar-nos un instant de temps per reemplaçar les provisions, sinó a la vela, i qui no està llest, que se quèdia. I tal vegada no seran sinó prespectives i després que nos hauran fet gastar irregularment tal vegada no partirem tant prest.»

El comboi d'Amèrica constava de 12 vaixells de guerra, dues fragates i uns cent cinquanta bastiments. Va salpar de Cadis el 28 d'abril, i el 9 de juny, trobant-se entre Santo Domingo i la Martinica, Bartomeu Mont i el patró d'Arenys, Josep Llenas, obtingueren permís de separar-se del comboi i feren cap a Cumanà, on arribaren quatre dies més tard.

Es conserva còpia de més de cinquanta cartes escrites des de Cumanà entre els dies 6 de juliol de 1780 i 20 d'abril de 1781. S'hi parla sobretot de la guerra contra els anglesos i de les dilacions, ordres i contraordres que malbarataven el retorn i el retardaven ara per una cosa, ara per una altra. Alguna vegada es fa esment de catalans establerts a Veneçuela, com el bisbe de Caracas, Mariano Martí, o Esteve Bruguera i la seva muller Llorença, residents a l'illa Margarita, i s'hi tracta del sarau que a Cumanà, per celebrar Sant Joan, organitzaren Joan Carreras i Joan Molleras a casa del factor Josep Roca.

La visió de Cumanà és pessimista, llevat de la insistència en el caràcter saludable del clima, i encara ho són més les breus al·lusions a l'illa Margarita, on residí un temps Jaume Font, el patró del paquebot «Virgen del Pilar», tercer amb els de Mont i Llenas dels vaixells que navegaven per compte de la Companyia de Barcelona.

L'existència en el Museu de Tossa de l'original de la llista d'enrolament de la tripulació, ens ajuda a conèixer no solament la totalitat dels homes que la componien sinó també el final de l'aventura, no registrat en el copiador, que acaba a Cumanà el 20 d'abril de 1781.

La llista inicial fou establerta a Barcelona el 27 de desembre de 1779 i comprèn tres «oficiales mayores», quatre «oficiales de mar», 17 mariners i tres «pajes»: el capità Bartomeu Mont, l'*escrivano* Miguel Mont, fill seu, el cirurgià Jaume Riera, de Barcelona, el contramestre Gabriel Dalmau, el *dispensero* Benet Marús i el calafat Lluís Huguet, de Tossa, i el fuster Joan Mundó, de Barcelona, els mariners Domingo Girona, Joan Pareres, Josep Rabassa, Jaume Batlle, Josep Soler, Joan Sallés, Narcís Vilas, Joan Roura, Salvi Casani, Guerau Nadal, Guerau Rissech, Gabriel Samada, Antoni Martí, Benet Guardils, Benet Comas, Jaume Julià, Antoni Vila, tots de Tossa, i els *pajes* Francesc Pujals, Antoni Rabassa i Josep Mont, de Tossa, i Pere Rotllà, nascut a Barcelona però fill de Josep Rotllà, de Tossa, encara que veí de Barcelona. A Cadis se'ls afegí un pilot sevillà, Gabriel García.

Per al retorn, l'ordre d'armar el vaixell i marxar cap a Barcelona sense altra protecció que la pròpia, fet del que tant es queixava Bartomeu Mont —i que va contribuir al final desastrós de l'expedició— va exigir l'enrolament d'un capellà, el mercedari descalç fray Juan de la Concepció, de cinc artillers (dels quals en definitiva només van marxar dos), catorze mariners i un grumet. Les procedències variades d'aquesta gent arreplegadissa devien contribuir a que molts desertessin abans del retorn, fins al punt que en el moment de tancar-se la revista de sortida a Cumanà, el 5 d'agost de 1781, hi havia cinc oficials majors, quatre de mar, dos artillers, 27 mariners i els quatre patges i el grumet. Entre els novament enrolats hi havia pocs catalans, arribats qui sap com a Veneçuela: els artillers Josep Saurí, de Sant Pol, Josep Raig, de Pineda, i Joan

Gené, de Vilanova, el primer dels quals va desertar, i el mariner Josep Ximon, de la Selva de Mar; al seu costat hi havia canaris, gallecs, andalusos, un de Ceuta, dos italians i fins i tot un irlandès, Ldovard (sic) O'Neil.

El vaixell devia sortir de Cumanà el mateix dia 5 d'agost o molt poc després, però fou capturat per una fragata anglesa i conduït a les Bermudes. El desastre econòmic degué ésser total, però per sort no sembla que hi haguessin pèrdues humanes, i el dia 16 d'octubre Bartomeu Mont, a bord d'un bergantí parlamentari anglès, arribà a Puerto Rico amb tota la seva tripulació, llevat de l'irlandès i del gallec Francisco Martínez, que es van quedar a les Bermudes, i de dos altres mariners que havien marxat a França. El certificat d'aquests fets, signat a Puerto Rico el 14 de novembre de 1781, tanca la llista.

D'un full solt amb notes sobre la liquidació dels comptes entre els germans de Bartomeu Mont i la vídua d'aquest sembla deduir-se que el patró va marxar de Puerto Rico a la Havana i que va morir-hi després del 2 de gener de 1782 i abans del 18 d'abril del mateix any.

El registre de Jaume Moré conté més informació comercial, però el personatge sembla menys interessant humanament que Bartomeu Mont, potser també perquè devia ésser molt més jove.

Des de l'estiu de 1779, Jaume Moré navegava com a pilot amb el matoroní Antoni Mora, capità de la sagetia «Nuestra Señora de la Merced». El capità va morir a La Havana el 30 de setembre de 1781 després d'haver pres part en dues expedicions comercials i una tercera a Pansacola, amb motiu de la Guerra d'Independència dels Estats Units. Jaume Moré fou un dels marmessors d'Antoni Mora i prengué el comanament del vaixell, que el 19 de febrer de 1782 fou contractat per a participar en una expedició contra Jamaica i el 5 de maig arribà a El Guarico, on es concentrava la flota que havia de participar en l'empresa i que encara no se n'havia mogut quan el 24 de març de l'any següent hi arribà la notícia de la Pau de Versalles. Moré retornà tot seguit a Cuba i a l'estiu anà a Veracruz per a obtenir del virrei Bernardo Gàlvez el pagament de les despeses que havia fet en participar en empreses oficials. Retornat a La Havana el 29 de febrer de 1784 via Campeche, s'estigué encara un temps a Montevideo, on arribà procedent de Màlaga el 29 de desembre. A l'any següent el trobem a Buenos Aires i després a Montevideo, d'on va marxar a La Corunya (va arribar-hi el 19 d'octubre de 1787), Santander, Cadis i Barcelona, on ancorava el 13 de febrer de 1788.

Aquesta expedició fou feta amb un bergantí o fragata (així se'l defineix indistintament) de 200 tones anomenat —com la sagetia— «Nuestra Señora de la Merced», que és el que va emprar també en els viatges següents.

Després d'uns mesos de dubtes, en els quals va pensar en organitzar una expedició a Veracruz, pel maig de 1789 sabem que ja havia decidit marxar a La Guaira. Això no vol pas dir que hagués deixat d'intervenir en altres operacions comercials, com la tramesa a Santander de 100 000 taps de suro (d'ells 20 000 de superfins) fabricats a Tossa pel seu pare, Joan Moré i Vidal.

Jaume Moré va sortir de Barcelona a mitjans de juny i va arribar a La Guaira el 4 d'agost de 1789. Per una llarga carta adreçada el 16 a Juan Antúnez, a Barcelona, i algunes subsegüents, sabem que el carregament era sobretot d'aiguarent, però també havia dut paper, ametlles i altres productes catalans, entre ells merceria i barrets fabricats per la casa Josep Biosca i Companyia, de Barcelona, i fins i tot nines i xiulets de vidre.

En la correspondència surten els noms d'alguns corresponsals catalans establerts a Venèçuela: Vicenç Mont, Grau Pujol, Francesc Bosch, Joan Botet i Jaume Bolet, a Caracas; Antoni Mestre, a Nueva Barcelona; Josep i Bartomeu Mestre, a Cumanà; Ignasi Baralt, a Maracaibo; Josep Camps, a Puerto Cabello; i un nebot, Antoni Gabriel Moré, resident a Maracaibo, que festejava amb la filla de Bartolomé Rodríguez, establert a Mèrida (de Venèçuela). Aquest festeig (i posterior casament) donà lloc a una lletra de Jaume Moré a Ignasi Baralt (24 de març de 1790) adjuntant-ne una altra al nebot, de les que dono alguns extrets en apèndix per les consideracions que hi fa, que ens permeten de veure les aprensions que despertava entre la gent de Tossa el fet de casar-se a Amèrica i d'arrelar-hi definitivament, encara que molts d'ells hi viatgessin sovint i fins i tot hi establissin cases comercials amb un cert sentit de permanència. La resposta del nebot va tardar un any, i fou escrita després del casament, celebrat el 20 de gener de 1791.

L'import de les mercaderies venudes era esmerçat en cacau i indi, el nom medieval d'origen llatí que els catalans seguien donant al pigment designat en castellà per un nom oriental, *añil*, però hi hagué també coure (en metall), cuiros i cotó.

El retorn s'anà ajornant, sobre tot per la manca de cacau en el mercat, i, essent encara incompleta la càrrega, el 7 de juliol de 1790 arribà a La Guaira un vaixell de guerra espanyol procedent d'El Ferrol amb ordre de suspendre les operacions de carregament i les sortides.

Cal recordar que a Europa s'estava al ple de la revolució francesa i que la situació internacional era molt inestable.

El 24 de setembre es deia a La Guaira que l'esquadra espanyola i l'anglesa es trobaven en alta mar, i la situació seguia confusa.

Finalment, el bergantí de Jaume Moré va salpar de La Guaira el 24 d'octubre de 1790, i va arribar a Cadis després de 82 dies de navegació, el 14 de gener. La travessa fou llarga per causa dels vents contraris, però no hi hagué cap incident greu.

Amb ell van arribar les fragates «Wasington» (Washington?), «La Esperanza» i «La Isleña». La fragata «Pastora» i el paquebot el «Santo Cristo de la Yedra» degueren arribar amb retràs, igual que la polacra de Lluís Mestre, que havia sortit de La Guaira tres dies abans que Moré.

L'arribada a Cadis va servir per a rebre informació de les cotitzacions a Barcelona de l'indi, del cotó i del cacau, el que permetia en tot cas impulsar o aturar la venda d'aquests productes a Cadis per millorar el conjunt de l'operació de retorn, sempre que es pogués obtenir de Madrid un permís especial (que aquesta vegada arribà massa tard) per a vendre a Cadis els productes consignats a Barcelona, a més dels que havien de restar-hi normalment.

Moré era encara a Cadis el 20 de febrer, però el 5 de març escriu des d'Alacant i el 15 del mateix mes arribà a Barcelona. El 15 d'abril va començar la distribució d'un a compte dels beneficis als accionistes de la nau (per 1/32 i 1/64, en general) per un total de 5600 lliures.

Per bé que no disposem de la comptabilitat total d'aquestes operacions, en la correspondència es donen sovint detalls sobre els beneficis relatius d'alguns productes i els avantatges o inconvenients que presentaven. Recordem, per exemple, que en una lletra del 18 de maig a Francisco de Recalde, a Caracas, s'afirma que el cotó donà un 10 per cent de beneficis, i el coure només un 7 per

cent; més endavant, s'aclareix que *«el cobre, según dicen los fabricantes, con- vendria viniera más refinado, pues siendo iguales los gastos sería mayor su estimación»*.

En una carta de la mateixa data als seus parents Miquel Moré i Antoni Mont, residents a La Guaira, els manifesta la seva intenció d'arribar-se a Tossa per a passar-hi les festes de Sant Pere (la festa major d'estiu), *«ballar as contrapàs y fugir»*, és a dir, ballar el contrapàs (amb el típic article *es*, encara característic de la comarca) i retornar a tota pressa a Barcelona.

Des del primer moment, Jaume Moré manifesta el seu desig d'emprendre un nou viatge tan bon punt com es pugui disposar del vi i de l'aiguardent de la nova collita, però no pot començar a prendre disposicions concretes fins el primer d'octubre. Aleshores escriu a Salvador Mestre, de Sitges, per a demanar-li vi de Ribes, i a Miquel Saludas, d'Alacant, i a Josep Llorens, de la Selva de Mar, per a obtenir aiguardent.

A Saludas li pregunta a més *«si a essa hay proporción de pipas de roble de la Romanía, que es el único para conservar blanco el aguardiente, pues el roble del Norte durante el viaje le hace tomar color»*.

Al mateix temps, s'ocupa de demanar blondes a Baldiri Santacana, de Martorell, a Jaume Basart, de Calella, i a Maties Figuerola, d'Arenys, a qui pregunta *«si algun dels vostres amichs vol fer pacotilla de puntas»*. Tomàs Soler, de Torredembarra, li trameté una partida de terrissa de la seva «fàbrica», que Moré troba cara. Sabem que també carregà farina, cigrons, matafaluga, teixits, galons, barrets, fil de palangres, cordes de guitarra i de violí, i fins i tot llibres nous i vells, entre els primers unes Novenes dels Trinitaris.

Per a completar la càrrega, demanà a Màlaga, a Antonio Luis Martínez, que preveïés la possibilitat de carregar 25 pipes de vi, 500 roves d'oli i 400 de panses.

Després d'una curta estada a Tossa a darreries de gener o primers de febrer, el dia 11 d'aquest mes el trobem de nou a Barcelona. Degué salpar d'aquest port pels volts del primer de març, i el dia 14 arribava a Màlaga, d'on marxà directament cap a Cumanà el 5 d'abril, ja que aquesta vegada havia fallat un projecte d'operació complementària a Càdis. Arribat el dia 11 de maig a Cumanà, després de 36 dies de viatge sense cap inconvenient, sabem que va desembarcar-hi una Missió (segurament de Caputxins catalans) i que després d'una estada de 15 dies va sortir cap a La Guaira, on arribà el 27 de maig.

Les informacions comercials rebudes a Cumanà eren ja tan dolentes que Jaume Moré va decidir de deixar-hi un cunyat seu, Francesc Samada, per a vendre o emmagatzemar, segons convingués, una part de les mercaderies, i evitar així les grans pèrdues que podia produir la venda obligada en un moment advers.

També va pensar de prendre un determini semblant a Caracas o a La Guaira en relació amb els seus germans Antoni i Simeó (un nom relativament freqüent a Tossa), encara que aquests a la fi van establir-se a Puerto Cabello.

La correspondència de la segona estada a La Guaira és molt abundant i ens dona una excel·lent informació sobre els establiments i les relacions comercials amb catalans de nova o antiga coneixença: Esteve Badia, Salvi Pujols, Francesc Bosch, Josep Cantallops i Glòria, Ramon de Llovet, Vicenç Mont i Jaume Botet, a Caracas; Francesc Soler, a Nueva Barcelona, i Antoni i Bartomeu Mestre i Benaprès a Cumanà (i Antoni, algunes vegades, a Nueva Barcelona).

Al costat del comerç consten també els obsequis o els encàrrecs personals,

com les 8 porcellanes lliurades a Caracas al R. P. Manuel de Andrade per comanda de Don Pau Puiggriguier, la campana que José de Letamendi li donà a Barcelona per a «su difunto cuñado» al P. F. Joaquim de Barcelona, segurament un caputxí, i «un encargo de almoadilla y bolillos para doña Geltrudis de Mitxilena», resident a Caracas com molts altres personatges de cognom basc, alguns d'ells dedicats a la producció o comerç del cacau (Juan Esteban de Echezuria, especialment).

Les referències a vendes i noves comandes són molt interessants, sobretot les que parlen de teixits i d'indumentària. Per això dono en apèndix extrets de cartes a les cases Josep Biosca i Companyia i Antoni Alsina, de Barcelona. Hi ha fins i tot al·lusions a la moda i al gust per les novetats... *la sedería y pintados* (estampats), *igualmente* (es venen malament), *sólo algunas de nueva invención que por extrañas valen el dinero que cuestan* (carta a Juan Antúnez, de Barcelona, 24 juny). *Los pintados... de rameosón* (sic), *así como de algodón como de platillas, han llegado tarde para dar algún beneficio, pues antes era la moda que privaba y en el día no se hace ya caso de ellos, por lo muy novelera que es la gente de esta provincia* (d'una lletra a Josep Biosca i Companyia, 7 de gener 1793).

Hi ha també algun text interessant per al coneixement dels productes del país. A més del cacau de Caracas, Cumanà i Nueva Barcelona, de l'indi, del cotó i dels cuiros, es parla del tabac, del blat de moro, del coure, de l'oli de coco i del sabó fabricat a Veneçuela, *que aquí* (a Cumanà) *o en Nueva Barcelona lo hacen muy bueno* (a Francesc Samada, 21 juny 1792). A Francesc Soler, resident a Nueva Barcelona, després de parlar-li d'unes comandes de cacau (20 agost 1792) li demana que *en habiendo conseguido buen tabaco, hará V. M. torcer ocho pesos de cigarros y me los mandará en primera ocasión. Estimaría que en la misma pudiese V. M. mandarme un cajón de velas para el gasto de la casa.*

La càrrega de retorn, basada essencialment en cacau, i segurament en molta menys proporció en indi i cotó desmotat (sense llavor), estava ja prevista a la primera del 1793. El 2 d'abril arribà en onze dies el bergantí, de retorn de Puerto Cabello, on s'havien establert els germans Antoni i Simeó Moré. Pau, que els esperava a La Guaira, va pujar tot seguit a la capital de Veneçuela per formalitzar l'apertura del registre de tornada i fer baixar tot el que hi tenia emmagatzemat.

Ara tot eren presses, perquè la situació política s'havia complicat. Ja abans, el 10 de novembre de 1792, hi hagué una primera alarma perquè un bergantí anglès, procedent de La Granada, dugué la notícia, aleshores errada, de la mort de Lluís XVI (segurament per confusió amb l'abolició de la Monarquia, decretada a França el 21 de setembre). Però el 20 de març de 1793 la situació ja era veritablement greu. Els dies 3 i 4 arribaren a Puerto Rico dos vaixells de guerra espanyols, una fragata i una goleta, procedents respectivament de Cadis i de la Corunya, amb ordres de posar en estat de defensa totes les colònies espanyoles; les instruccions foren retransmeses a La Guaira juntament amb el correu de Madrid del 30 de gener que duia la notícia de la mort de Lluís XVI i de la declaració de guerra entre Espanya i França.

El comerç va aturar-se en sec, però com que no semblava que de moment les operacions bèl·liques haguessin d'afectar d'una manera directa el comerç marítim, va decidir-se que un bergantí armat en cors acompanyés tot seguit fins

a l'altura de Puerto Rico les cinc naus que, juntament amb la de Jaume Moré, es trobaven a La Guaira preparades per al viatge de retorn.

Els germans Mestre, avisats amb urgència, trameteren un carregament de cacau des de Cumanà via Nueva Barcelona el dia 11 d'abril, i ells van marxar també cap a La Guaira l'endemà.

El 29 d'abril, poques hores abans de sortir de La Guaira cap a Cadis, Jaume Moré va enviar al menys catorze coneixements a altres tants comerciants interessats en el viatge. La llista, amb 12 noms de Barcelona, un de Mataró i un de Calella, no és pas completa, i detalla inversions de vendes esmerçades en 1093 faneques de cacau; exceptuant-ne dues, es tracta d'inversions considerades com a part d'un indivís.

El viatge fou molt llarg i difícil. Va durar 71 dies, des del 29 d'abril al 9 de juliol. Les seves peripècies i altres comentaris interessants es descriuen en una carta molt llarga datada a Cadis el 19 de juliol i adreçada als germans, a Puerto Cabello. En dono la transcripció íntegra pel seu interès.

A més de les dificultats del viatge, en arribar a Cadis, com a conseqüència de les lleves forçades, cinc mariners foren duts a vaixells de guerra i sofriren tota mena de desgràcies.

Jaume Moré pogué sortir finalment de Càdis amb el seu vaixell el 13 d'agost, i el 14 de setembre arribava per fi a Barcelona, on va trobar-hi tota la família, que havia vingut de Tossa la vigília per poder-lo rebre tot seguit.

Aviat va començar la liquidació del viatge i la preparació del proper, encara que s'estigués en plena Guerra Gran.

A les mercaderies habituals se n'afegiren de noves, per exemple un lot de bateria de cuina de coure encarregat el 10 de febrer de 1794 a Pere Martí, de Mataró: «12 cassoles, 12 calderetes de un peu i quart de alçada, iguales de dalt que de baix, 12 paielles regulars, 50 xocolateres, 10 gerros, i lo restant fins al valor de unes 300 lliures se farà de pailles xiques i mitjanas, com les que me ensenyà, prevenint que les xocolateres seran de 6 ó 8 preses, que les de 4 són massa xiques».

Al cunyat Francesc Samada li diu (lletra de 17 d'abril): *he comprado al contado seis cajas encajes para menudear en Cumaná, ... tafetanes, sargas, (lisas y labradas), ceñidores, sombreros de copa alta (ordinarios y finos, y de todos colores, doce o más gruesas), hilo muy superior, cordeles de pescar, clavazón de encañar, como pides, y de todos tamaños.*

Una lletra als germans de Puerto Cabello (19 de març) ens assabenta que Simeó havia anat a Curaçao per un afer de venda de cuirs. En els darrers paràgrafs, Jaume Moré hi descriu una escena infantil que demostra un sentit d'observació i fins i tot en certa manera un gust literari que val la pena de recordar: *Juanillo (el fill) es lo que trae todo revuelto; al ver que escribo, hace que le den papel y pluma «per quiura a concus» (per escriure als oncles), y todos los papeles son para él cartas vuestras, que con mucha seriedad lee, al paso que los hace después mil pedazos.*

Però el tema —i el registre de correspondència de Jaume Moré— acaba en un to elegíac, perquè a desgrat de la seva presumpta joventut, el capità estava malalt. Ja en tenim notícies en tornar del viatge anterior, però ara la situació s'havia agreujat de tal manera que per fi hagué de renunciar a conduir el vaixell quan tot estava preparat per a la marxa.

Jaume Moré passà el comanament a un altre dels seus germans, Joan, i la

fragata, amb el seu nou capità, va sortir del port de Barcelona a les sis del matí del dia 28 de maig de 1794. Jaume hi era present, i en una lletra del 4 de juny, adreçada a Màlaga al seu germà, li diu així:

Estimado hermano... no hemos tenido desde tu salida otra novedad que el sentimiento de tu ausencia o partida. Jamás pensé que el perder de vista la fragata hubiese de causarme tanta tristeza, pues la he tenido sin ponderación mayor que en los demás viajes, cuando dejaba mi casa y familia, y ahora más que nunca se me presenta mi enfermedad. Pero, a Dios gracias, por ahora y desde aquel día que tú estabas presente, no me ha estrechado.

APÈNDIX

Dono a continuació, i per ordre cronològic, els texts d'una sèrie de cartes contingudes en els copiadors de Bartomeu Mont i de Jaume Moré. Els dos volums pertanyen al Museu de Tossa i són en paper, amb cobertes en pergami i el format és idèntic (29,5 × 21,5 cm). No estan foliats; els documents hi acostumen a ésser copiats per ordre cronològic. En tots dos hi ha textos en català, però en el de Bartomeu Mont són en català els adreçats a catalans, es trobin on es trobin, mentre que en el de Jaume Moré acostumen a ésser en català només algunes de les lletres adreçades a catalans residents a Catalunya però no a Amèrica (encara que es tracti de familiars) ni tan sols a altres indrets de la Península. En algun cas he normalitzat lleugerament l'ortografia, però només si això no comportava cap alteració lingüística. Cal fer notar que en els dos autors, per sota de la llengua literària, especialment viva i rica en Bartomeu Mont, traspuen testimonis del llenguatge col·loquial (l'article *es*, l'ús perifràstic d'ésser en lloc d'haver) propi de Tossa. El material transcrit només fa referència a viatges o a estades a Veneçuela, però, naturalment, les nombrosíssimes cartes copiades en els registres depassen àmpliament aquesta temàtica.

1. Bartomeu Mont

Tossa y novembre los 29 de 1779

Gerona

Senyor Doctor Anton Ferrer y Puyg

Molt senyor meu: Partissimo a Vmd. com lo dia 26 corrent me vas afletar per compte de la Real Companyia de Barcelona ab destino ha Cumanà y retornar en dit Barcelona. Me oblligan a portar 30 homens de tripulació y me pagan de hanada y retorn diset mil dos-centes cinquante pessetes moneda barcelonesa, que portant nos lo Senyor ha salvament confio que serà bon viatge.

Lo mateix dia me vas posar en camí per passar enésta, que arribí ab felicitats a las 5 de la tarde lo dia 27. Tinch ja tot lo computo de la tripulació, y bellíssima gent, de lo milló de esta vila, y al ser tots patrisis no és mala circumstància per mols motius.

Penso que me faran embarcar capellà y selorgià, però serà de compte de la Real Companyia al pagar-los sos corresponens salaris, y nosaltres de mantenir-los.

Fas compta partir de esta passat demà dia primer desembre de bon matí per encontrar-me en Barcelona lo dia 2 antes de mitg dia. Estimaré me escriga en dit Barcelona avisant-me lo que entre tots Vms. podran entregar-me, so és, a partir la ganància, en cas puga lograr un poch de buch (com confio) per lo corresponent a la mia plaza y a la de mon fill, per rahó de Generalat (?). Assimateix si posaran aquella part que los corresponga a cambi per la menja sobre buch y nòlits, que penso los tocarà a rrahó de 150 ps. per cada 1/16 tant per una cossa com per l'altre...

2. Bartomeu Mont

Barcelona, 15 de desembre 1779

Havana

Anton y Joan Batista Mont

Caríssims germans: Esta és per a participar-vos com estich afeitat per la Real Companyia de Barcelona, ab destino al port de Comanà, ab companyia del Patró Joseph Llenas, de Arenys, y estem acaban de carregà, havem de quedar llestos per tot lo dia 20 del corrent. Després de haver-ma fletat per dit Comanà, vingué horda de la Cort, de un registra per Veracruz, me feran present si y volia anar, y no me pogué ser daple, motiu de tenir la paraula donada per Comanà, que ho e sentit moltíssim, primerament que al viatge aguera estar més otilós, y segonament qe nos aguerem vistos en exas, que o desitjo bastan. No [o]pstan, tanl vegada desde Comanà possarem en eixa per agaragarnos ab lo comboy, y regresar en España, que quant Déu vulla que siga en Cadiz m'en informaré y vos ho escriuré.

En lo demés, procureu estar bons y escriurer a casa, que totem desitja saber com vos encontreu. Nosaltres, al Senyor gràcies, tots enterament disfrutem salut. Tots juns vos aseludam, com també a Thomàs y Francesch Vilà, mentras quedo pregant a Déu vos conservia ab salut y vos guarde molts anys. No puch ser més llarch per la molta tribulació.

3. Bartomeu Mont

Cumanà, 12 juliol de 1780

Vilanova

Senyor Anton Bonaventura Ballester

Amich y molt senyor meu: Partisipo a V. Md. com havent partit de Cadiz lo dia 28 de abril ab companyia de dotse vaxells de guerra, dos fragatas y serca de cent cinquanta bastiments més entre los de transport y carregats per distins destinos de la Hamèrica, a los 40 dias de navegació recalarem a la Isla Marigalante, que la forsa del bon temps nos feiha caminar per forsa, que a no ser estat lo temps tant bo que en ma vida avia navegat tant de temps seguit sens tenir un dia de calma ni de vent contrari, crèguia que seria estat molt llarch lo viatge y se hauria patit molta set, que los dels transport lo més ja estavem faltats de aygua, però com lo Senyor és tan misericordiós nos afaborí ab tal manera que nosaltres podem dir que casi passàrem tot lo Golf sens més vela que la gàbia ab dos endanas de rodós y tal qual vegada ferham vela del tren de proa com qui diu sens ser prens (?), que haseguro si fossem estats sols no haurian estats 22 dias de Cadiz en èsta. Lo dia 9 del pròxim mes de juny, estant entre las islas Dominica y Martinica, demanàrem llicència al Senyor Comendant per que nos dexàs separar per venir ha en port que hera nostre destino, la que nos donà plenament encarregat-nos lo bon cuidado ab nostra travesada, lo que podia excusar, que ab bastant cuidado estavem nosaltres, lo que li auriam apresiat nos hagués fet acomboyar per algun barco del Rey, que nos hagerem de separar los dos solets, nosaltres y lo patró Joseph Llenas.

En dita travesada encontràrem quatre balandras y un paquibot, y, sin embargo que segons la navegació que feihan demostraven al ser corsaris, no se hatriví ningú a venir-nos a bordu. Al paquibot se acostà un poch més que las balandras y havent nos ben regoneguts birà la volta encontrada y se albergà a fins a pordre-lo de vista.

Nosaltres, tant a nit com de dias, sempre estavem ab las armas promtas y ben empalletats, com si estiguésem en funció.

Lo dia 13 a dit mes arribàrem ab tota felicitat en est port, y fins vuy no s'ha proporcionat ocasió de poder escriure, causa que en èsta no y ha correu destinat per ningún paratge, y hara se ha proporcionat que entre tots los individuos de èsta despatxan un correu per Caracas, y desde allí despatxaran las cartas per España, per quant hi ha un bastiment que se està aprofitant que haseguran partirà dins quinsa o vint dias, vulga lo Senyor que èsta arribia a las suas mans, que a lo menos sabrà Vmd. y los demés amichs que al Senyor gràcies havem arribat en èsta ha salvament.

Per lo regrés a España penso que lo senyor Intendent de Caracas nos manarà acomboyar-nos ab quatre fragatas de aquella Reial Companyia que són bastimens de bastanta forsa, y entre ells y nosaltres dos alguna resistència podriam fer en cas de encontrar enemich.

Jo penso que nostra partensa de èsta per España serà después del aquinocio, allí a últims

de octubre. Si nos hagessen donat llicència per partir los dos sols, ja hauriam partit sens falta per tot lo corrent mes, però hauriam anat molt exposats; més val aguardar dos o tres mesos més y venir acomboyats.

Desde que dejarem lo comboy no ne havem sabut cossa ninguna, més prest ho sebran Vmds. per par de la Havana, que ésta es una terra de molt pocas noticias, y estem com los que estan als llims, que no gosan de pena ni glòria. Lo milló que té, es que és molt saludable, que gràcies al Senyor tots nos hi mantenim ben bons. Lo Paquibot de la Real Companyia se encontra en la Isla Margarita, que també hera conserva nostra y se n'ha vingut tot sol.

En fetxa vuy tinch escrit al Ilmo. Senyor Doctor Don Mariano Martí, Bisbe de Caracas, y li remeto la carta que rebí en Càdiz baix plech de mà de Vmd., que és de son germà senyor Doctor Gregori. Li oferesch mas inutilitats suplicant-li me mània quant sia de son agrado manar-me.

Jo penso que antes de regesar-nos España aurem de passar al Port de la Guayra per incorporar-nos ab los de la Companyia de Caracas. En cas sia axis pot Vmd. estar sert que (volent Déu) jo passaré en Caracas a fer-li ma visita y complir ab lo encàrrech que Vmd. se serveix fer-me ab la sua de 4 abril del present any.

És quant me se ofereix noticiar a Vmd., estimant-li se sarvesca posar-me a la obediència del senyor don Juan Torrens Comisari del senyor Doctor Gregori Martí y demás amichs, com a los peus de la seva esposa, que prego al Senyor los consedesca quantas felicitats apatexen, donant-los los anys de vida que mon afechta los desitja, mentras que quedo a las ordres de Vmd. ab fina voluntat de servir-lo y ab la mateixa pregant Déu lo consèrvia ab salut y lo guarde molts anys.

4. Bartomeu Mont

Cumanà y juliol los 12 de 1780

Tossa

Paula Mont y Sans

Caríssima esposa: Después del saludar-te ab lo afecta que me correspon, te participo...

Lo Paquibot del Pilar se enquantra en la Isla Margarita, que en cas te'n preguntian podràs donar-ne notícia.

Estant acabant esta carta ha arribat en est port una gualeta hi ha portats plechs de cartas que li entregà lo correu de España an al Port de la Guayra perquè las portàs en ésta. Ab aquesta ocasió hi tingut la fortuna de rebre la teva molt estimada, sa fetxa de 14 de abril del present any, ab la que jo y Miquel nos som moltíssim alegrats de saber que tots al Senyor gràcies disfrutan entera salut, però sentim que estigas tan conguxosa y viscas ab tant de cuidado; confia ab Déu Nostre Senyor, que com nos ha portats en ésta ab felicitat, també nos tornarà a cassa ab la mateixa, y confio veurer-nos antes de Sant Vicens. Penso que mos germans te auran donada alguna notícia per que antes de separar-nos del comboy vas recomanar a Benet Vilà (que moltas vegadas a la mar solian venir a bordu) que digués a dits mos germans que te escriguessen lo que dit Banet los noticiaria de nosaltres.

Te advertesch que en cas de alguna desgràcia a nostre regrés (Déu no la permètia) deurias acudir a los senyors Directores de la Real Companyia de Barcelona, acompanyada del senyor Jaume Buch ho del senyor Pere Mayol, a fer los present com los nòlits que havem fet de entrada, ab lo que me correspon de caxa, ho deurian entregar a tu y a los senyors interessats, per quant aquells diners són de barca y jent, y se hauria de fer un repartiment, que no faltarian personas que te guiarian, pues de la mia part pasa de mil y tres centas lliuras lo que me tocaria, y ja estan en Barcelona en poder del dits senyors Directors, que acabat de descarregar en ésta ja los fletes y caxa de entrada està asegurad en Barcelona, que axis consta de contrachta que tot te pot servir de govern, aun que confio que no te será precís, però may es mala la prevenció.

Retornaràs duplicadas las expresions de part mia i de Miquel a la mia Mare, a la tia, a nostra filla Ana, a son espòs Vicens, a ton germà, a ma germana, familia, oncles, tias, y demás de nostra obligazió, al senyor Garau Esteve y Llach, senyor Rector, Mosèn Pere, y demás amichs y veins, recomanant-te que luego de rebuda ésta fásies celebrar quatre misas per las ànimas del Purgatori y altrás duas per les ànimas de nostras pares y procura ab companyia de tots los de nostra familia de no oblidar-te de encomanar-nos a Déu y a la Patrona de bordu, que axis havem de lograr lo que desitjem.

Memórias a las donas dels marinés, que tots al Senyor repetidas gràcies estem ben bons, que lo milló que té esta terra que és ben saludable, y tu ab companyia de Maria y de la

Pauleta rebeu las expresions y cariños a medida de ta voluntat, mentras que quedo pregant a Déu te consérvia ab salut y te guarde molts anys.

5. Bartomeu Mont

Cumanà y gener 10 de 1781

Havana, Antoni y Juan Batista Mont

Caríssims germans : la present és per participar vos com nos encontrem promptes per resibir càrrech, que demà volent Déu comensarem a carregar, però la partensa aun serà llarga, y com en èsta no se han encontrat los vint hòmens que nos fan embarcar de més, y tretsa an el patró Llenas, ni tan poch las armas que també volen que aumentam més a nostre barcos, han determinat estos facthors que de la tripulació y armas del paquibot del Pilar abilitar nostra fragata y la barca de dit Llenas, y si en lo temps que estarem a la carga se enquantran alguna jent y algunas armas, carregarian també a dit paquebot y vindria de conserva ab nostre comboy España, però temo que seria dificultós y que dit paquibot se quedarà per lo present en èsta y que tal vegada serà tart quant podrà anar en dit España.

Les veus més comunas són de que nosaltres ab nostre comboy havem de passar en eixa; jo me'n alegraria moltíssim, que si vejés que lo comboy de eixa per España fos de bastanta resistència és sert que vos aconsellaria que ho resumiseu tot y que podent emplear los dinés ab sucra y embarcar lo per España, que nos embarcasem tots de pasatge y anassem tots junts a cassa, que asent allí podrian pendrer estat y después determinariam altre cossa que nos aparegués útil y més favorable.

Nosaltres no som segurs de passar en eixa, no [o]bstant si encontru ocasió de rezumir-ho tot mentras que pugau emplear los dinés y ambarcar al sucre per España, si lo comboy és de bastanta resistència som de parer y vos aconsello que ho rezumiu tot y que vos ne vingau tots juns a casa, que si lo Senyor nos porta a salvament a tots no nos faltarà camí per enginyar-nos. Sobre tot qualsevol cosa que carregau, escriviu en temps a los senyores Buchs y Pedrossa en Cadiz, perquè cuidien de fer asegurar y espezifiau-los lo comboy, que se lograrà lo seguro más baratu. Quant partirem nosaltres de Càdiz, dit seguro estava a cinquanta per cent, per sò vos dich que esmersau los dinés, que ab los dinés esmersats sempre se guanyaria dit seguro y quedarà alguna ganància. Y si portaseu los dinés seria gastar lo que podeu tenir guañat y desgraciar-nos, lo que dexo a la vostra consideració y cuidado, a fi de que determineu lo que milló vos aparaga per bé de tots, que vos escrich ab esta claredat per vostre intelligència y per que vos servezca de govern. Estimant-vos me escriviu en Càdiz avisant-me lo que determinareu sens falta.

Donareu mil expresions a Don Maurissi y a la sua senyora i li direu que me pòsia a la obediència de mi Dueño y Senyor Don Diego Navarro. Aximateix li direu que per la presa del correu no hi pogut fer delligèncias per embarcar lo cacau que tinc previngut, y que si passam per eixa no li farà falta. Aximateix les donareu a vostre cuñat Thomàs, an al miñó y demés amichs de part de tots nosaltres, y vosaltres las pendreu a medida de vostre mejor agrado ynterim que quedo pregant a Déu nos consérvia ab salut y vos guarde molts anys.

6. Bartomeu Mont

Cumanà, y mars los 10 de 1781

Tossa, Paula Mont

Caríssima esposa : Per aver-se-me proporcionat ocasió, que és la de una balandra de un amich meu que passa en la ysla Martinica, te escrich la present, que tal vegada per la via de Fransa voldrà Déu que arribias a rèbrer esta carta, pues lo prinsipal sentiment que tinch és el no encontrar ocasions per poder-te escriurer més a menut, com també a los amichs y senyors ynteressats, perquè temo que tardarem molt a partir de èsta per regresar-nos España, comboy, que ja està previngut, y sens orde del Rey positiva en ninguna manera nos vol dexar partir, y a vista que los ynglesos van prenent mols corre[us] de España, si prenen o han pres al qui ha de portar a dicha orde serà nostra detenció moltíssim llarga, y aixís procurar encomanar-ho a Déu, que ell sap per què fa las cosas. Dende que som en èsta han passat dos correus de España ab destino a la Havana. Lo primer passà en lo mes de octubre pròchsim passat, hera una fragata ben armada que se anomenava «la Diana», estigué en èsta uns vuit dias, y vas escriure vint y dos cartas per distins amichs. Est correu lo prengueren

los ynglesos sobre la costa de la ysla de Santo Domingo, que a bordo tinch un homa català que hi anava per mariner. Lo prengué una fragata ynglesa de coranta canons y tingueren catorsa horas de combat, moriren trenta y sis òmens de dit correu, y mols de ferits, que los fou precis de entregar-se per forsa. A prinsipis del mes de gener del present any passà lo altre correu. També vas escriure una ynfinitat de cartas. Vulga lo Senyor que hàgia arribat a salvament a son destino. Los ynglesos campean per estas mars com *Don Pedro por su calle*. Dos dias ha vingué una llanxa de la ysla Granada y portà la noticia que los ynglesos havian presa una ysla del Olandès anomenada Nastacia. Embarcaren tota la gent a los seus vaxells per fortificar-se de tripulació, y se encorporaren de totas las provisions y caudals que existian ab esta ysla, que segons diuen era molt rica.

Nosaltres, lo patró Joseph Llenas y al paquibot del Pilar nos encontrem los tres juns en èsta, previnguts aguardant la orde del senyor Yntendent de Caracas per quant nos mània qui acabem de carregar per passar a la rada de la Guaira a yncorporar-nos ab los de la Companyia de Caracas per formar entre tots un comboy.

Ayir vingué la noticia de dita Guaira que allí havia arribat un vaxell del seyor [del senyor] Ustarias de Càdiz, que den de la Havana ha vingut per càrrega de cacau. És un vaxell de xaxanta y quatre canons, podrà ser que havent-se añaudit dit vaxell a nostre comboy nos dónguian llisènsia per partir, que ho desitjo com la salvasió de la mia ànima, pues en ma vida havia viscut més mortificat que me veig en la estasió present, veient que no tenim ninguna sertes de res, ni sabem quant axirem de aquesta ynfelís y miserable terra. Lo que més nos aconsola, que és molt saludable, que gràcies al Senyor tots estem ben bons, y fins ara tota la mia tripulació se són aportats molt bé, que ab cossa ninguna no me han donat que sentir, antes al contrari, que com me miran com afegit procuran ells mateixos aconsolar-me a fi de que nos pugam conservar ab salut, y axís lo que te encomano que procuris a fer lo mateix, y aun que tardem molt a venir España y aximateix tardas en rebre cartas mias, no estigas ab cuidado, que ab la ajuda del Senyor y de Nostra Patrona la Puríssima Concepció, algun dia vindrem y arribarem a salvament, que no se honraran los ynglesos de nos-tres buchs.

Conformar-se ab la voluntat de Déu, y vinga lo que vinga, que a lo tocant a cuidado y demés que se oferesca, corra per nostre compta. Si arribas a rébrer esta carta, luego ne faràs tràurer dos copias, la una per lo senyor Don Anton Ferrer, per que la fàssia present a los senyors amichs de Gerona, y l'altre per lo senyor Jaume Buch, per quefàssia lo mateix en Barcelona.

És quant me se ofereix dir-te, no olvidant-me de recomanar-te las expresions acostumadas a tots los de nostra obligació y amichs, mentras que quedo pregant a Déu te consèrvia ab salut y te guarde molts anys.

7. Bartomeu Mont

Cumanà y abril los 20 de 1781

Tossa. Paula Mont.

Caríssima esposa: La present és per participar-te com lo nostre comboy se és desvenescut, que los de la Companyia de Caracas no volen carregar als seus batiments per themor de los ynglesos, que per estas mars ne corren bastans, y no obstant axò estos senyors facthors han representat am al senyor Yntendent de Caracas a fi de que nos dexasen partir a nosaltres, an al patró Joseph Llenas y al paquibot del Pilar, los tres sols sense comboy, y per nosaltres y dit patró Llenas ja ha vingut la orde de dit senyor Yntendent, per que estos senyors oficials reals nos dexian partir per España, y crech que també vindrà la orde per lo paquibot, que de èsta manera si encontram ynglesos, com és presumible, quedarà la pobra Companyia asolada de una vegada, y nosaltres pobres desencaminats.

Antes de partir de Barcelona prometerem y nos obligarem ab contrachta de regresar-nos España sense comboy; és presis complir per forsa. Però lo que ara han fet estos senyors facthors de demanar per que nos dexian partir sense comboy, podian haver-ho fet lo any passat per lo juliol o bé per lo octubre quant fou passat lo aquinosi, que en tot aqueix temps no se parlà de ningun ynglès, que quant han comparegut ynglesos per estas mars ha sigut quant han declarada la guerra ab los orlandesos, que han presas unas quantas yslas orlandesas, y entre ellas una que se anomena Estacia, que era moltíssim rica. Los ynglesos campean per estas mars com *Don Pedro por su calle*. Jo hi proposat de paraula a estos senyors facthors tots los inconvanients que considero podran perjudicar-nos partint de esta en la estació present, però han sigut poc atesas mas atentas proposicions, que a estos senyors los apa-

reix que són los autor de las Siènsias, ab moltes exteriorita[ts] y grandesas que no sé de aout los pot prevenir tant bé. Algun dia, volent Déu, parlarem despasio, pues me apar que assumptos de tanta importància merexen alguna reflexió y atenció.

Vulga lo Senyor portar-nos en Barcelona a salvament, que sertament desitjo concluir est viatge, que en ma vida havia viscut tan mortificat; y per axò temo que no siga com la llarga malaltia, que és presenta de la mort, que después de fer-nos aguardar un any per sos fins particulars, a la fi han solusitat (sic) fer-nos partir sensa comboy, que no permètia al Senyor sia per nostre perdició. Es presís aguantar per forsa y conformar-se a la voluntat de Déu Nostre Senyor en lo que toca defensar-nos tot quant se puga; en cas vinga la ocasió queda a nostra càrrech, pues tots hi estam bastant ynteresats.

Com que estàvem ab los bastimens carregats al temps que ha vingut la orde de fer-nos partir y ja estaven dits bastiments bruts per haver passat de tres mesos que estaven carregats, havem demanat que en atenció de haver de partir sens comboy que nos dexasen descaregar y netejar los barcos, lo que nos han consedit, y estam fent dita maniobra. Luego donarem seu de fresch, y tornarem carregar, que me considero per tot lo pròchsim mes de mayg quedarem los tres llestos a punt de posar-nos a la vela, y, no venint altre orde al contrari, seguirem nostre viatge España, que aquesta és la orde que ab escrit tenim de estos senyors fachtors.

Vulga Déu consedir-nos felicitat y asert a fi que ab alegria nos pugam veurer.

Es quant me se ofereix partissipar-te a fi de que ab companyia de las àvias, família y demàs de nostre obligació y amichs (que aseludis) nos ajudeu a pregar al Altíssim y a la Nostra Patrona y demés Sans y Santas que nos deslliurien de desgràcias y que nos pòrtian a salvament a cassa, ynterim que quedo pregant a Déu te consèrvia ab salut y te guarde molts anys.

8. Bartomeu Mont

Cumanà, 20 de abril de 1781

Reservada

Caríssima esposa: Ab la carta que va adjunta pots veurer com nos fan partir sensa comboy, que sertament themo de alguna desgràcia, per quant corren molts ynglesos, que estam molt exposats.

Ja és presís conformar-se a la voluntat del Senyor.

Este correu tinch escrit an al senyor Doctor Anton Ferrer per que te entrèguia tot quant hàgias menestrer y no repàrias en demanar-li lo que necesítias. També tinch escrit an al senyor Jaume Buch, en Barcelona, sobres de los nòlits que havem fet de entrada, que estam assegurats en poder de los senyors Directors, que entre lo que me correspon de la capa, la part mia, la de Miquel y de la barca, passa de mil y sinch centas lliuras las que me tocarian, que en cas de alguna desgràcia, Déu no lo permètia, dit senyor Buch te guiaria en tot, y en cas ja jo escriuria estant en vida y tenint salut de qualsevol part que me encontràs presoner.

1500 lliures són alguna cossa, que servirian per tornar-me posar en camí. També cobra-ries lo que correspondria a cada mariné y ho repartirias a sas mullés o a qui correspongués.

Si no ve altre orde al contrari, penso que partirem de èsta al mes de juny, y guardant-nos Déu de desgràcias podriam arribar en Cadiz per Nostra Senyora de Agost (axí sia com ho desitjo), però com tots los dies venen ordes y contra ordes, no puch saber de sert quant será nostra partensa. No y ha més que encomanar-nos al Senyor, a la Patrona y demés Sans y Santes y las Animas del Porgatori, que de esta manera lograrem lo que desitjem, y no espantar-se ni desconfiar dels Sans y Ànimas, que ells nos portaràn a salvament sens falta, que nosaltres per nostra part farem tot lo que podrem. De part mia y de Miquel donaràs mil expresions a las àvias, a la Annetta, Vicens, a tos germans, a ma germana y demés de nostre obligació, com an al reverent Mosèn Pera y demés amichs, y tu, ab companyia de la Pauleta y Maria los rebes a medida de ton major cariño.

Ynterim queda pregant a Déu te consèrvia ab salut y te guarde molts anys a fi de que ab alegria nos pugam veure...

9. Bartomeu Mont

Reservada.

Senyor Doctor Anton Ferrer y Royg: Estimaré merèxer de vostra mercè que en cas ma muller Paula Mont y Sans necesítia alguna cossa per la menutenció de ma cassa, que se servesca entregar-li tot quant se li oferesca, que jo satisfaré lo que sia y pagaré son premi

corresponent, pues en Barcelona, en poder de los señors Directors, tinch pasadas de mil pissetas que me corresponen entre la mia part, la de mon fill, ynterès de la fragata y de la capa, que los fletes havem fet de entrada y lo que me correspon de capa està asegurado en poder de dits señors Directors, que aun que per la manutención de bordu y habilitació de la fragata necesitaré més de dos mil pissetas, èstos los tenim vensuts de estarias, y las estarias regularmente se han de pagar aont se complexen, que a dit fi firmaré lo rezibo (quant sia ocasió) condicionalment, segons disposició de los señors jutges de la Llotxa del Mar, arrech-lats an al contrachta que tenim firmat.

També tinch en la Havana, en poder de mos germans, pasadas de vuit mil lliuras y algunas parts d'ellas escampadas (?), que de ninguna manera vostra mercè podrá pèrdrer lo que se dignarà entregar a dita ma muller en cas se li oferesca alguna cossa, pues si me sobrevingués la desgràssia de que los ynglesos nos prenguessen (no ho permètia Déu), seria ma mayor pena y sentimiento al no poder asistir a los de ma cassa, y confiat ab vostre mercè me prometo no tindria tal sentimiento. Estos señors factors nos volen fer partir senza comboy, que miro anirem molt exposats. Per final (?) se proporciona ocasió farem tot lo que podrem per deensar-nos. Lo Senyor nos pòrtia a salvament en Barcelona perquè jo púguia fer present a los señors Directors lo poch que han atesas mas atentas proposicions estos señores fechtors. Déu lo guarde molts anys.

Cumanà y abril los 20 de 1781

10. Jaume Moré

Maracaybo. Señor Don Ignacio Baralt
Guaira. Marzo 24 de 1790.

Muy señor mío: Recibí a su tiempo la estimada de V.M., su fecha 5 de noviembre del año próximo pasado, inclusa la de mi primo Antonio Gabriel, quien con fecha de 25 del mismo mes de noviembre me escribió otra carta en que me dize tiene tratado el casarse con una hija de Don Bartholomé Rodríguez, factor de Mérida, para cuyo fin necesitava justificar su soltería en Cataluña, por lo que encarga con empeño procure sacarle esta justificación, como lo he practicado y remito a V.M. inclusa, esperando se servirá dirijírsela en donde sepa sea su paradero.

Paisano: muy doloroso se me hace el que mi primo se quede por essas tierras por el desconsuelo que ha de tener su madre, quedando sola como queda, sin embargo que con la pención que cobra tiene para mantenerse, pero nada le sobra. El haver yo hecho estas diligencias es sólo porque en ningún tiempo dixiesse que havia por omisión mía perdido unas tan buenas proporciones y prosperidades como dize espera verificandose este casamiento. Yo no dudo habrá a V.M. participado algo en esto, y por consiguiente espero le aconsejará lo que considere más acertado, y a mí que me mande lo que guste en tanto que ruego a Dios guarde su vida muchos años.

P.D. Mi salida de este puerto para España será (mediante Dios) a principios de junio. Disponga V.M. si en algo puedo servirle por allá.

11. Jaume Moré

[A Antoni Gabriel Moré, a Maracaibo]
Guaira. Marzo 24 de 1790.

Querido primo: Reciví a su tiempo tu estimada de 4 noviembre del año próximo pasado, y posteriormente la otra de 25 del mismo en que me encargas te remita una justificación de tu soltería en Cataluña con el fin de poder verificar el casamiento tienes tratado con una hija de Don José Rodríguez, factor en la ciudad de Mérida, cuya justificación remito adjunta y dirijo a Don Ignacio Baralt por ignorar tu paradero.

Con harto dolor de mi corazón he practicado estas diligencias, pero no quiero que en ningún tiempo puedas decir que por mi omisión has perdido unas tan buenas conveniencias como dices te se proponen y las prosperidades te se esperan. Quiera Dios que sea así.

Primo: tu ya estás en edad de saber calcular lo que mejor te conviene. Yo de mi parte sólo te digo que antes que lo hagas lo pienses bien, y tengas presente que cuando se trata

de casamiento todo es proponer conveniencias, y el que quiere acertar sólo deve tener presentes los inconvenientes, que es de lo que no se hace mención. Puedes pensar cual será el desconsuelo de tu madre, que aunque se halla con pención diaria, nada tendrá de sobra, por lo que te repito y digo que lo pienses bien, y en particular hagas reflexión de que el que se casa en España o en Cataluña toma una criada para que le sirva, y el que se casa en estas Américas se pone a criado, aunque sea hombre acaudalado. Por último, pedir a Dios un buen acierto, que yo de mi parte te lo deseo, y que con el tiempo me hagas sabedor de tus asuntos...

P.D. No admires el que sea tan corto en mis cartas, pues desde que murió mi madre (que hizo ya dos años) estoy viviendo sin saber cómo, mi humor no es para nada, pues las aficiones son muchas, que con el tiempo las sabrás...

12. Jaume Moré

P.º Joseph Llorens — Selva de Mar
Barcelona, octubre 6 de 1971

Amic P.º Joseph: havent resultat penrer viatge per La Guaira i necessitant de 100 pipes aguardent, me convindria saber si a eixa, en Roses o Figueres, podrien comprar-se dites 100 pipes, o part de ellas, ja sia per obligar-se a fer-les algun del que tenen olles en Roses o Figueres o bé comprant lo vi, i fer ab les sues olles lo aguardent, he pensat que ningú millor que vós podria informar-me de quin efecte podria tenir aquest projecte, respecte que sabreu la cullita si será, o no, equivalent per lograr lo vi a un preu moderat.

Lo preu que vui die tindrà, penso será crescut, però no obstant desitjaria que informat de tot me poguesseu dir en resposta a quin preu resultaria la carga de aguardent prova de Olanda per mon govern.

Espero en primer correu vostre informació i ordres de vostre agrado, en tant que prego a Déu vos guarde molts anys.

P.D. Si per informar-vos de lo que demano haveu de passar a Roses i Figueres, no tingau tal molèstias: bastarà sols me digueu vostre parer, en virtud de les notícies que tots los dies tenui i dels preus de eixa Selva.

13. Jaume Moré

Señor Don José Biosca y Compañía. Barcelona
Guaira, junio 23 de 1792

Muy señor mío: llegué a Dios gracias felizmente en ésta el día 27 del próximo pasado, y aunque días passados salió un barco para Santander, no tuve lugar de escribirle, por estar más que ocupado en la descarga y apurado en la falta de almacenes, por estar todos ocupados en frutos y efectos de Europa, y en particular caldos, que éstos, aunque no vengan en quatro años, no llegarán a faltar.

He hallado por voluntad de Dios esta Plaza en tal deplorable estado que el barril de aguardiente se vende por menor a 16 pesos la pipa, de vino tinto a 40 pesos, la de vino de Málaga a 52, la botijuela de aceite de media arroba a 9 y 10 reales. Los demás frutos, así de Cataluña como de Málaga, en el propio tenor. Los pintados, papel y sedería de toda clase, la dan de balde, y no hay quien los compre. Los pintados que vienen de muchas muestras, estos no dejan de venderse con alguna estimación, como ha sucedido con los que ha traído Soteras de la fábrica de su cassa (*de Josep Biosca*), que después de haber dado y procurado yo las muestras y habérmelas ofrecido remitir en primera ocasión, se los han dado V.M. a él, verificándose en el refrán de que unos comen la carne y otros los güessos: el trabajo fué para mí y el beneficio ha sido para él, pues yo creo los han vendido, y no habrá sido sin algún beneficio. Lo propio veo en los sombreros, que, después de un año de estárselos pidiendo, por darle a él un asurtido (*sic*) bueno, me dió a mí toda la basura de la fábrica, pues la caja que tenía 6 docenas, 3 de apuntar y tres a la inglesa, y todo de pelo, sólo los de apuntar eran buenos, que los demás sólo servían para botar, y con todo se han vendido unos con otros a 84 pesos docena. La otra caja de verdes, y otros finos, han sido tan endemoniados que no creo se saque de ellos el primer costo, pues tienen un verde que parece azul en algunos y en otros amarillo, y para que vea V.M. lo que se sigue de perjuicio, en no haberme dado el asurtimiento de sombreros que le pedí: en la partida ha habido 3 o

4 sombreros buenos, y éstos se han vendido a 8 y a 9 pesos. A igual precio se hubieran vendido todos. Y luego no ignora V.M. quantas veces le pedí sombreros de copa alta; si éstos hubiesen venido, se hubiesen vendido a pedir de boca. En la caja misma n.º 2 hay 15 sombreros que dice en la factura *Inglesos lisos 3/4 a 15 passeta uno*, y sin duda se equivocó V.M., pues son de la misma calidad que los de la caja n.º 3, que son de 4 a 6 passetas uno.

Todo es trabajo para mí, y piensan V.M. que Dios me ha dado a mí gracia para vender lo malo por bueno. Pues no es a mí, ni está el tiempo en las Américas para eso, pues harto trabajo tenemos en que se vende lo muy bueno a su precio y con poca ganancia. Veremos lo que dará el tiempo, y de ello daré aviso.

Si V. M. determina hacer remesa de sombreros, han de ser en la clase que diré, de marinero, redondos, y con la copa a la inglesa. De éstos, aunque ordinarios, que vengan ordinarios, que vengan algunos con copa alta y poca ala, como los que V.M. me enseñó y yo le tenía pedido; también estos mismos de copa alta, poca ala, finos, con pelo de color verde todos, azul, viola, se venderán bien en cualquier tiempo. Si manda de los otros de pelo grandes, que sean de un solo color, o todos blancos, todos verdes o todos negros (quiero decir) no sean blancos y verdes, porque entonces rara vez sale bien.

En tal caso, hará la remesa a Moré Hermanos, pues dos de ellos quedarán de asiento para cuando yo vuelva a España.

Los sombreros de pelo para apuntar, aunque caros, también tienen salida, pues, como digo, éstos han hecho vender los otros a 84 pesos juntos.

Sobre todo no me cargue V.M. de maulas y resagos como ha hecho hasta ahora.

La caja de sombreros de ... he vendido a 6 ½ pesos docena. Creo dexarán poca o ninguna ganancia.

En fin, todo se venderá mediante Dios, aunque tarde y mal.

Tocante a la demás archeta nada puedo decir, pues ayer despaché el barco para Puerto Cabello, y la semana que viene subiré a Caracas, que es donde se ha de expender la sedería.

Como tengo dicho, está por los suelos: tafetanes, sargas y todo lo demás. La seda de coser, que está en factura a ... libra catalana, en ésta se vende hoy día a 5 pesos libra. Vea V.M. quanta es la pérdida. En fin, como digo, avisaré de lo que hubiere de nuevo en lo sucesivo.

En tanto, V.M. me tiene a su disposición y ruego a Dios guarde su vida muchos años.

P.D. Sirvase V.M. decirle a Don Bartholomé Amat que las gasas de hilo que por su sola quenta me entregó, están aquí de igual calidad a la mitad del precio que puso a la factura, y, con esto, o no se venderán o será muy larga su venta, y con pérdida.

Sin embargo de las malas resultas tienen estas expediciones de la Guaira, hoy día no dexarán de animarse, pero no se lo aconseje V.M. a ninguno que le quiere bien, pues yo, con los caldos, a salir bien librado perderé cinco mill pesos, y no hay recurso, pues, como tengo dicho, hay vinos y aguardientes, aceite y frutos para tres años.

Es quanto debo decirle en tanto ruego a Dios guarde su vida muchos años.

14. Jaume Moré

Barcelona. Senyor Pere Jaume Domingo

Guaira, junio 23, 92

Molt senyor meu: arribí a Déu Gràcies en èsta felicitment lo dia 27 del passat, i he rebut la sua apreciada de 14 abril ab la que me demana notícia de les resultes de les faixes i cordes que, de compte en partició tinc embarcades, a lo que puc dir que arribí en ocasió que no hi havia una grossa de cordes, i vendí les dos centes a 4 ½ reals i les de violí a 3 pesos grossa. Unes ab altres penso [penso] deixaran alguna cosa, encara que són carregades en la factura, pues las de guitarra les donen en totes les fàbriques a 13 sous, i V.M. les carrega a 14, sent aixís que les hi paguí al contado la mia part; lo mateix los de violí.

En quant a les faixes, he lograt vender-les les 8 dotzenes grans a 20 i 21 pesos, a 15 i 14 les xiques, unes 6 dotzenes. Crec deixaran poca utilitat, però donaré gracies a Déu de vendre el resto a igual preu, pues los que les han comprades ha estat per prova i no han tornat per més. Bé és veritat que la sederia està per terra. En fin, elles són cares i és impossible donian benefici. V.M., en virtud de aixó, determinarà acerca de fer remesa a mi o als germans que quedaran en èsta. Per ara no he resolt quins seran, per ço en tal cas pot escriurer o fer reserva en nom de Moré Hermanos, que esto será lo més acertat, i ab est nom correrà la casa que deixarà a èsta.

Los demás negocis de esta Guaira estan per terra, i que no se alçaran de molt temps, en particular los caldos, pues los aguardents estan a 16 pesos barril, lo vi a 40 pesos pipa, i lo demás segueix ab la inteligència que se conten caldos per 3 anys encara que no vingan barcos de España. En Cumanà ha arribat el Patró Coll, de Mataró, anava des de Cadiz a Montivideo, porta 100 bótes de vi, que èstas acaban de añadir abundància. En fin, tot està per terra com queda dit. Los que vingan faran com jo, aguantaran la marea, encara que és inaguantable, i més valdria anar al Purgatori vui dia que venir en esta terra.

Es quan dec dir-li en tant que me renovo a les sues ordres i prego a Déu lo guarde molts anys.

P.D. Quant tingui ocasió, dirà al senyor Basart que les sues puntes haguessen estat un poc fines se haurien ja venut a bon preu; ara, no sé lo que'n serà. Farem les diligències possibles per sortir-ne i avisaré de les resultes.

15. Jaume Moré

Señor Don Francisco Rosas. Barcelona

Caracas, julio 14 de 1972

... Los motivos de estar los efectos tan abatidos son por la precipitación que tienen muchos o todos en la venta, por el fin de hacer remesas de cacao, de suerte que están sacrificando un 40 por ciento en los frutos y efectos europeos esperanzando que los restaurarán con el cacao ...

16. Jaume Moré

A Don Antonio Luís Martínez. Málaga

Guaira, julio 26 del 92

Muy señor mío: ... En cuanto a sus encargos, que los tengo bien presentes, debo decirles que el tabaco no lo mando porque el que se gasta hoy día en Cumaná no es del bueno que se gastaba antes, por haber faltado la cosecha en Cumanacoa, que es donde se cogía, y con esto lo gastan de Bariñas, que es el que se ha gastado siempre en la Guaira, y es muy malo. No obstante, tengo prevenido a mi cuñado (que dejé a Cumaná con unos seis mil pesos de efectos) que siempre que halle proporción de tabaco de Cumanacoa mande torcer las 8 libras de su encargo y me las remita en la Guaira.

La hierba llamada Cariaquito desde el día de mi llegada está encargada, y no la he podido aún conseguir, respeto a que no la hay en el día por la mucha sequedad ha habido en esta primavera, que la gente está padeciendo por haber faltado la cosecha del mahíz, que es su pan. No obstante, me dicen que en llegando al setiembre, que es tiempo de agua, la habrá en abundancia y entonces la remitiré ...

17. Jaume Moré

Señor Antonio Alsina, Barcelona

Caracas, julio 14 de 1792

Muy señor mío: llegué felizmente a Dios gracias en el puerto de la Guaira el 27 de mayo último, cuyo aviso no le di a su tiempo para poder de una vez decirle algo acerca de su ancheta, la que en el día existe por no haberse presentado quien dé la mitad del dinero siquiera, que en particular los mantones, que vienen todos cargados en facturas a 30 libras, siendo así que ... vienen la blonda ancha, que estos son sólo 5, y los siete restantes angosta, aunque algo fina. Incapaz me veo de sacar por ellos 12 pesos, pues en esta tierra saben los señores compra la varia (?) a 7 reales vara, que es más barata que en Barcelona, y la blonda a 2 reales, y de este modo por 7 o ocho pesos quando más tienen un mantón bueno. El raso y paño de seda, lo están vendiendo a 14 reales la vara, y el de V.M. rebasa de 16 según tengo ajustada la cuenta. En fin, todo reglón de sedería está por los suelos. Bastará le diga que los pañuelos de seda negros de a 4 palmos ayer se vendieron delante de mí en partida a 7 pesos docena, y lo tenían por buena venta. Yo me veo precisado a dejar los hermanos con la mayor parte de mis efectos para no malograrlos enteramente. V.M. disponga de los suyos y en par-

particular de los mantones, pues (como he dicho) me veo incapaz de hallar quien dé por ellos ni los 16 pesos de primer costo.

Ayer los hice ver a la señora e hijas del Alcalde Mayor y les parecieron bien los de la blonda ancha, pero muy caros, que me dejaron sin esperanzas. Por último, si se proporcione ocasión no se perderá. En tanto, V.M. puede determinar y mandar en respuesta, a quien ruego a Dios guarde su vida muchos años.

18. Jaume Moré

Señores José Biosca y Compañía. Barcelona
Guaira, diciembre 15 de 1792

Muy señores nuestros: por su favorecida del 9 setiembre último quedamos [quedamos] enterados que en el barco que salga posterior a Guaira harán V. Ms. remesa, que entendemos será de sombreros; que la seda de coser debe agregarse a la cuenta particular de los señores Amat y Compañía, y que queriéndonos hacer nueva remesa, es menester explicarse bien con lo que se pide, a lo que decimos que la nota que se hace de los sombreros en la carta de 23 de junio no es solicitando la remesa de ellos, sólo una insinuación para el caso de quererla V.M. hacer, y con el mismo intento apuntamos los siguientes:

Los sombreros de mayor salida en la actualidad son a saber:

De pelo por dentro o por encima, y a la orilla, para apuntar.

De todo pelo redondos a la inglesa como regular que sirvan para hombre y muger, asurtidos, negros todos, blancos todos, verdes todo, violados todo, y alguns blancos por encima y verdes por debajo.

Idem. Igualmente de estos por lo que dice a colores, con diferencia de tener las copas de 8 o 9 pulgadas de alto y quatro de ala a 4 ½.

De marinero, ordinario, la mitad de copa regular y la otra de copas altas y poca ala, como los antecedentes, pero que no tengan más de 20 pacetas de costo la docena.

De niño, blancos, con cerquillo negro y verde, del precio dicho.

Los lisos finos para apuntar vienen más baratos y mejores de las fábricas de Sevilla.

Las bayetas se han vendido sin ningún beneficio, pero tienen mucho consumo, y en caso de mandar, que sean la tercera parte grana y las otras dos, mitad encarnadas y mitad azul, o bien sólo una tercera parte azul y las dos entre grana y encarnada.

Pintados, los de rigurosa moda, son fondo blanco con pintas redondas azules, llamados ojo de perdiz. Listados, también azules y encarnados, algunos los de dos encarnados que usan son de mata rosa, ramo chico y ...to. Para tierra dentro llevan aún alguna ramazón de carmines y azules, pero esto es porque dan las piezas a 8 pesos. Los morados bonitos ha sido la moda hasta ahora, pero va cayendo, que no hacen caso de ellos.

El dicho patrón Jover ... se está muy de espacio a Cumaná y nos ha hecho tan mala obra que puede, si hubiere vendido los pintados antes de las fiestas y ya después valdrán menos. La sedería está toda existente; por aquí inferirá V. M. la salida que tiene.

El adjunto conocimiento y póliza son de 40 fanegas cacao que tenemos ambarcados por cuenta de V.M. en la polacra «Ecce Homo», su mestre Don Juan Prats y Llauger, que se está aprontando para salir de éste en todo el corriente mes. El líquido producido de dicho cacao se servirán abonarnos en cuenta.

Volviendo a los pintados, decimos que a más de los fondos blancos y pintas redondas azules, pueden también venir de otros fondos y pintas de colores que hagan armonía respectiva a los fondos, pero que sean de las pintas redondas, sean del color que se fueren.

La equidad en la compra así de esto como de lo que remiten es lo que da la ganancia, pues de sobre cargar las facturas es perjudicial a todos, pues nosotros nada ganamos a V. Ms. se les demoran la venta y remesa. Veán V. Ms. cuan quantrario (*sic*) es en nuestras compras, que buscamos todos los medios para [para] conseguir el cacao algo más barato; como verán que el de la primera remesa lo compramos a 16 pesos 4 reales cuando estaba a 17 pesos, y ahora está a 16, siendo así que está a 16 ½ y más. La salida del bergantín será, Dios mediante, por todo febrero, y es cuanto ... entanto que rogamos a Dios les guarde muchos años.

P.D. Para mayor gobierno remitimos a V.M. las adjuntas muestras, pero las de pintas azules redondas no se han encontrado; bastará la explicación que de ellas damos. De las muestras nuevas de la escuela que me ha dado un amigo que sabe lo que priva en la [provincia?]. Señores, si hubiese en el día 400 piezas, las venderían, pues ni aún muestras se han encontrado, y usan de estas muestras pegándolas sobre lienzo blanco y cortando las pintas

de tafetán porque no las hay igualmente (?) pintadas. Las demás muestras que están sobre algodón pueden venir sobre platillas para que no tengan tanto costo, bien que de todos modos tienen salida. En caso de mandar listados tejidos de algodón y seda, que sea como la muestra, con variedades de colores en las listas. Las principales muestras son las figuradas en la esquila, que mandamos para que su explicación sirva de total gobierno.

19. Jaume Moré

Señores Don José Biosca y Compañía. Barcelona
Guaira, enero 7 de 1793

Muy señores nuestros ... Habrá 8 días que desde Cumaná nos remitió el capitán Jover los tres tercios pintados que V.M. le embarcaron a nuestra consignación de los mismos que existen en nuestro poder hasta que se presente comprador. Los de rameosón (?), así de algodón como de platillas, han llegado tarde para dar algún beneficio, pues antes era la moda que privaba, y en el día no se hace ya caso de ellos, por lo muy novelera que es la gente de esta provincia. Sin embargo, esperamos (Dios mediante) salir de ellos sin ningún quebranto, aunque son bien caros. Las 50 piezas azules serán las que no saldrán, o las sedas, jamás pensamos que V.M. mandasen tales muestras, pues ni yo las menté ni aquí han tenido jamás el menor aprecio. Los que yo pedí y llevé fueron listados y otros pintas menudas azules con fondo blanco, que saldríamos de ellas bien, y mejor que las de ramasón. En fin, será lo que Dios quiera ser servido. En nuestra anterior ya citada remitimos varias muestras, entre ellas unas nuevas, pegadas a una esquila que contiene explicación de la que deben ser. Estas son las que se espera tengan el mayor aprecio, pues las meradas de pintas menudas ya van perdiendo el valor. Esto servirá a V.M. de gobierno por si piensan hacer alguna remesa. He visto los sombreros le han servido a Don Ramón de Llovet y Compañía, salidos de la fábrica. Creeré hayan salido bien de ellos, pues son de moda y en la forma que los tengo pedidos...

20. Jaume Moré

A Don Antonio y Simeón Moré, hermanos. Puerto Cabello
Cádiz, julio 19 de 1793

Estimados hermanos: Dareis a Dios las devidas gracias por haverse servido llevarme a salvo en este puerto el día 9 del corriente, a los 71 días de haver salido de la Guaira. Los sucesos de nuestro viaje son o han sido los que vereis: Ya os escribí por el bergantín corsario que quedábamos 60 leguas al Norte de Puerto Rico, pues el segundo día dejamos a la Sevillana y en el tercero a Soler. Fuimos los cuatro restantes juntos hasta rebasar la Bermuda quando se largó el bergantín de Barrera sin decir adiós. A los cuatro días nos entró un temporal de oeste-suroeste y cada uno tiró por su lado, pero a los dos días encontré con la fragata de la Compañía, de la que jamás me separé. No vimos ninguna de las islas Terceras, y al Norte de ellas, por los 42 grados, encontramos una fragata inglesa de 22 cañones, que como nos vino a reconocer con bandera francesa consentimos ser prisioneros. Esta fragata nos dió noticia de la guerra y de haver muchos corsarios franceses, lo que fué motivo para andar todo el resto del viaje con mayor sobresalto y no atreverme a dejar la fragata, aunque me dilató el viaje 15 días, pues el bergantín se portaba grandemente y confiesan todos que si estuviese aforrado con cobre como el de Barrera sería su igual.

Después de las islas tuvimos unos 22 días de suestes que nos quemaron, fríos, y fuertes como en el rigor del invierno. Rendí el mastelero de gavia, que por lo que dijo la gente tu lo sentiste a la remontada de Puerto Cabello con tus temeridades de aguantar vela hasta reventar. El día 12 de junio, vigilia de San Antonio, tuvimos un huracán del este-sureste que aguantamos con la mayor rizada, vela de estay y trinquete, nos llevó la vela de estay, que jamás ha podido servir, y pusimos en su lugar la vela de la lancha. Con estos suestes teníamos que arribar todos los días dos o tres leguas para reunirnos con la fragata, que caía a sotavento como una boya. En fin, recalamos en el Cabo de San Vicente sin tener la menor diferencia en nuestro punto, y el piloto de la fragata dos grados y medio atrasada la longitud, aunque el capitán por lo que me dijo se igualaba con nosotros. Llegamos a los tres días en Cádiz, habiendo tenido la satisfacción de haber sido el segundo barco del convoy, pues Barrera había llegado 15 días antes, el día 10 entró Soler, el 14 el Indio, y el 15 la Sevillana, de modo que todos están a Dios gracias a salvo.

Encontramos la novedad de haber sido apresado Badía el día 7 de mayo sobre el Cabo de San Vicente, y no se sabe su paradero ni el de su barco, pues esta noticia la dió un oficial de Marina que venía de Canarias pasagero en un americano que fué represado por un inglés; a este oficial le dió Badía una carta abierta con muy pocas letras, pero de su mano, y jamás se ha sabido del corsario francés ni del Delfín, que ciertamente estamos con cuidado. En ésta se halla el capitán Rosas, mahonés, que vivió en una de las casas de la Playa. Este fué apresado en (?) vistas de la Isla Santa María por una goleta de 12 cañones, fué represado por un inglés pero tampoco se sabe su paradero. El bergantín Ramo de Oliva y otro procedente de la Guaira para Santander fueron apresados, como igualmente otros barcos procedentes de la Havana.

De nuestra casa no he tenido noticia alguna, que no sé en qué piensan, pues por Rosell, que llegó a salvo en Málaga, supieron que debí salir de La Guaira en todo el mes de abril. Sólo infiero están buenos, pues se halla en esa el capitán Benito Vilar, que habrá un mes llegó, y las cartas de su Eularia son de mano de Antonia, y le encarga que le dé aviso quando llegamos: buenos sustos habrán tenido, pero lograrán completo el día de San Jaime, que tendrán la noticia. El dicho Vilar se está aprontando para volver a Cartagena. La gente se le ha ido toda porque la tomaron para los navios, pero todos se han escapado. De bordo, llevaron a cinco: Patach, Xaravit, Barrilé, Bagot y Blanch. Están en un navío acompañados de la gente de los demás barcos, y no hay modo de poderlos sacar, ni lo [ha] habido para ninguno, pues sólo [ha] habido el medio de huirse. No sé si ellos lo tendrán. Este es mi mayor sentimiento. Tocante a los sucesos de la guerra, son memorables. Como sabreis por gacetas y otros avisos, nuestras tropas etc. siguen noticias (*que no transcriu*).

Vamos a lo que más nos importa: el último cacao que se vendió antes de mi llegada fué a 53 pesos, y se había antes vendido hasta 58, pero con la llegada de tantos barcos han estado los compradores muy fríos, y en demandas y respuestas se han pasado 8 días. Yo, escamado de lo que suele suceder, he procurado por no perder ocasión, y así he vendido 900 fanegas, las 300 a 52 pesos, plazo 40 días, y las 600 a 51 pesos al contado. Veremos la proporción para la venta del resto, o lo guardaré para Barcelona.

Ya veis que es un honesto precio y que podemos prometernos, después de cubrir las firmas y recuperar la pérdida de la entrada, un beneficio regular, por lo que no hay que desmayar, y dar gracias a Dios suplicándole lo lleve todo a salvo y nos dé salud con lo demás que nos convenga.

En la ocasión, nada puedo deciros sobre los proyectos formados; es preciso esperar la oportunidad que el tiempo presente para una nueva expedición. Entre tanto que rematamos ésta y queda todo corriente, podeis siempre seguir con el giro que permite el fondo deteneis, que yendo registros y teniendo qué comprar aun será poco; pero no habiendo en qué girar no será malo mandeis algún pico de cacao. Pero de todos modos siempre es regular esperar mi llegada a Barcelona y ver cómo quedamos con los interesados de los efectos que quedaron existentes e invendibles, de todo lo que os daré exacta razón. En ésta creo no hay barco alguno para esa, sólo una goleta en la que tenía pensado mandar una memoria de dos mil pesos para asurtir la casa de Cumaná, pero lo veo dificultoso, porque debiendo ser de efectos extrangeros no hay proporción para el nacional. En este mismo correo le digo a Don Francisco se mantenga como pueda. Vosotros procurareis no ser omisos en las correspondencia, avisando y procurando lo más oportuno para adelantar lo que se pueda. No dexeis de escribir en todos los barcos que salgan con dirección de las cartas a Barcelona, pues sabeis son importantes los avisos, los que tendreis míos en todos los correos, etc.

P.D. El añil y los cueros no ofrecen ningún beneficio, más bien pérdida.